

Vinko Vodopivec

NOVO RAZUMEVANJE NAPISA TELL EL-DAB'A

Abstract

NEW UNDERSTANDING OF TELL EL-DAB'A INSCRIPTION

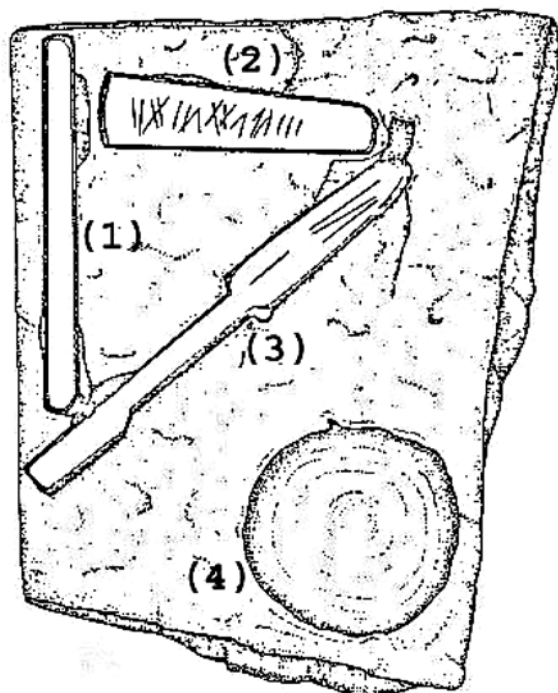
In published paper of deciphering of the inscription in the Venetic letters from era of Pharaohs from 17. century BC there cannot be found content worth to write in the bottom of the mould for casting metals. Mirror picture of inscription has to mean instruction about its quality or its using. Different transliterations give interesting possibilities accordant with use of these ingots and uncover a new view into the language heritage of the writers. Inscription has many similarities with Slavic languages, especially with Slovene, which the best preserved ancient Slavic elements and is really a language museum. Characteristic is word CIN with natural source that show on important of Slovene language in researching of natural source of words especially etymology of metals.

Uvod

V delti reke Nil, v območju Ezbet Rushdi, Tell el-Dab'a, so mnogi peščeni griči, ki so zaradi dvignjene lege varovali naselbine tako pred morjem kot pred poplavami reke Nil, zato so bili že davno naseljeni. Zaradi dobre lege so se tudi sledi predantičnih rodov dovolj dobro ohranile. Izvršena so bila številna izkopavanja, ki so bila dodatno vzpodbujena z več vhodnimi stebri z napisi v hieroglifih. Časovno zajemajo več faraonskih dinastij: od XII dinastije okrog 1980 do XIV dinastije, ki je bila na oblasti do zasedbe Hyksosev, ki so vladali od 1740 do 1710 pr. Kr. Ponovno zavzetje je bilo v dobi XVIII dinastije, ko je bilo na tem mestu predantično mesto Avaris. V mestu je bilo veliko Kanaancev, ki so bili najemniki in so izdelovali različne okrasne predmete za palače oblastnikov, pa tudi praktične predmete za vsakdanjo rabo in seveda orožje za vzdrževanje usposobljene vojske za obrambo vladajoče elitne dinastije [1-3].

Med mnogimi bogatimi izkopaninami je tudi precej apnenčastih kamnitih kalupov za vlivanje različnih kovinskih izdelkov. Za nas je še posebej zanimiva najdba apnenčastega kamna z gladko površino s štirimi vdolbinami, ki ima v drugem kalupu napis z venetskimi črkami. Kamen so našli pri kraju Tell el Dab'a, ki se je takrat imenoval Avaris in je prikazan na sliki 1.

Kamen dolžine 23,6 cm in največje širine 19,4 cm je opisal G. Philip [2-3]. Glede na lego plasti se ocenjuje starost na 1740 do 1680 pr. Kr., to je čas vladanja faraona Nehesija in začetka vladavine Hyksosev. Večino apnenčastih kalupov za vlivanje kovin so našli na

Slika 1: Apnenčasti kamen z vdolbinami 1 do 4 za vlivanje kovin [2-3]

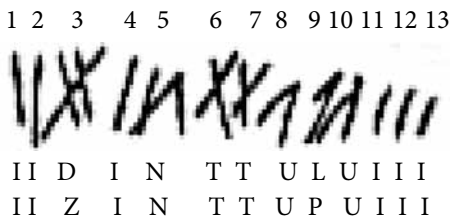
majhnem prostoru takoj nad palačo XIII dinastije in G. Philip predvideva, da je bila tu uradna livarska in kovinarska delavnica.

Kamen ima 4 vdolbine: prva je dolga 13,2 cm, 1,1 cm široka in 0,5 cm globoka z zaobljenimi stranicami; druga je dolga 9,6 cm, 2,7 cm široka in 0,7 cm globoka z ravnimi stranicami; tretja je značilne oblike za vlivanje konic za kopje in je dolga 17,0 cm, 2,1 cm široka in največ 0,7 cm globoka; četrta je okrogla s premerom 7,6 cm.

V kalupu označenim s številom 2 je napis in presenetljivo je, da G. Philip ne pojasnjuje tega napisa. Po primerjavi različnih predantičnih pisav Etruščanov, Venetov, Retov, Starih Frigijcev in Feničanov je razvidno, da črkovni znaki tega napisa najbolj ustrezajo venetskimi črkovnim znakom iz območja Este. To je novost, saj se največja starost venetskih znakov ocenjuje na 7. stoletje pr. Kr., znaki na tem kalupu pa so okoli 1000 let starejši [3].

Dosedanje razumevanje

Napis sta obravnavala že P. Serafimov in G. Tomezzoli, ki sta podrobno prečrkovala napis, primerjala znake napisa z različnimi pisavami in ugotovila, da je daleč največja podobnost znakov tega napisa z venetsko pisavo Este. Poskušala sta ga tudi razumeti in sta podala možna prevoda v dveh različicah, saj je napis možno brati v obeh smereh. Njunjo prečrkovanje je podano na sliki 2.

Slika 2: Prečrkovanje napisaz različicami P/L in Z/D [3]

Ob upoštevanju obeh smeri branj in različic P/L in Z/D navajata 8 različnih branj in kot najverjetnejši predlagata delitev zvezno pisanega besedila:

II IULUT TNIZII branje iz desne na levo in
 II ZINT TULUI II branje iz leva na desno

Ob upoštevanju velikega števila znakov I je malo verjetno, da gre za ime možnega lastnika ali izdelovalca. Tudi možnost da napis predstavlja sporočilo na sekiri, ki se jo v kalupu vlije ni ustrezno podprta, saj ima kalup ravno dno, kar bi zahtevalo močno naknadno obdeavo s kovanjem, ki bi uničilo napis. Verjetno je, tako kot predvidevajo arheologi, da so bili kalupi sestavljeni iz dveh delov, vendar se vrhnji deli niso ohranili, zato bi bil napis lahko namenjen livarjem z opozorilom.

II IULUT TNIZII Two to achieve success bring! Dvoje prinaša uspeh!
II ZINT TULUI II This is in two pieces. To je v dveh delih.

Tako razumevanje se sklada z mnenjem G. Philipsa, da je bil kalup uporabljan skupno s pokrovom, torej najmanj v dveh delih. Nekateri kalupi iz bronaste dobe imajo tri ali celo več delov, zato je bilo več delov morda potrebno tudi za oblikovanje tega kalupa.

Obrazložitev posameznih besed	stcsl = starocerkvenoslovansko	
II	število dve	two
IULUT	ОУЛУЧИТИ – oulučiti, stcsl s pomenom doseči	achieve
TNIZII	NESTI – slovensko ali DUNISI – bolgarsko narečno	bring
II	I – stcsl s pomenom ta	this
ZINT	SONTI – stcsl s pomenom so	they are
TULUI	ТОУЛЪ – toulja, stcsl s pomenom tul ali kalup ali bolgarsko DEL DJAL, DJALOVI s pomenom deli	quiver, mould parts [3]

Komentar

Dosedanje razumevanje napisa temelji na predpostavkah arheologa, da je kalup za vlijanje kovinskih izdelkov iz dveh delov, čeprav za tako predpostavko ni nobene osnove. Kalup je dal izdelku le približno obliko, ki se je pri nadaljni obdelavi dopolnila s kovanjem, brušenjem in poliranjem, zato je zelo vprašljivo, če je bil kalup dopolnjen s pokrovom. Najenostavnejši in najzgodnejši kalupi so imeli prav gotovo obliko teh kalupov brez dodatnih

zgornjih delov. Kdaj so se v tem območju začeli uporabljati bolj dodelani kalupi pa je odprto, saj predvidenih zgornjih delov niso našli. Navedena dejstva glede samih kalupov opozarjajo na vprašljivost prikazanega razumevanja, pa čeprav se sklada sicer možno a nedokazano predpostavko arheologov.

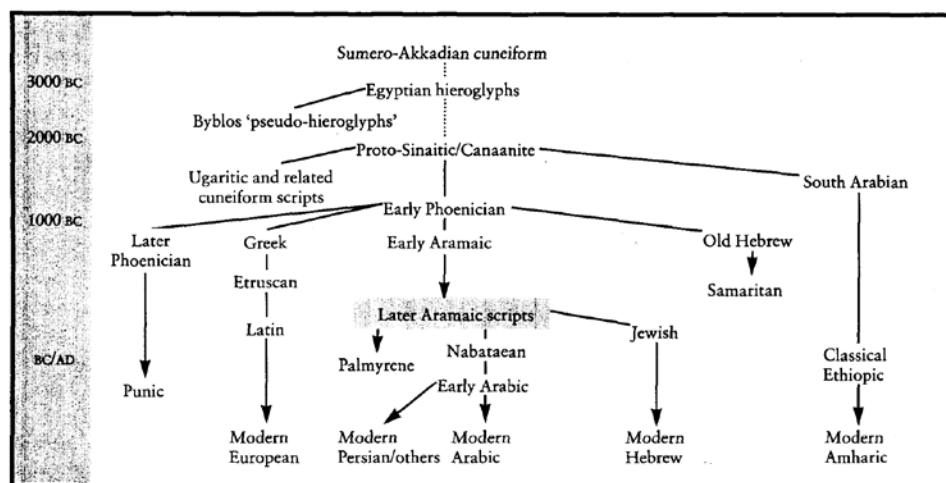
Novo razumevanje

Umestitev v zgodovinski okvir

Razvoj pisav je praviloma potekal od slikovnih zapisov do poenostavljenih ali stiliziranih slikovnih zapisov ter zlogovnih in črkovnih pisav. Slikovne pisave, ki jih uporabljajo Kitajci in Japonci obsegajo več tisoč praviloma sestavljenih znakov, zlogovne pisave, ki se danes več ne uporabljajo, obsegajo le še okoli sto zlogovnih znakov, moderne glasovne pisave pa obsegajo največ 30 znakov, ki praviloma pokrijejo vse pomembne jezikovne glasove v različnih sedanjih jezikih.

Ker gre za izjemno star napis v venetski pisavi je nujna njegova ustrezna umestitev v zgodovino in vpogled v časovni in vsebinski razvoj jezikov in pisav. V literaturi so podana različna drevesa izvora in razvejanja različnih pisav in jezikov, vendar praviloma brez slovanskih izvorov, pa čeprav so prav ti izvori najstarejši v pogledu modernega zapisa posameznih glasov s črkami.

Primerjali bomo dva bistveno različna pogleda: običajnega, ki je napačen in ustrežnejšega, ki si še utira pot do splošnega priznanja. Drevo razvoja različnih pisav iz knjige Britanskega muzeja iz leta 2000 je prikazano na sliki 3.

Slika 3: Razvejanost različnih pisav širšega Evropskega prostora [4, s. 169]

Prva **črkovna pisava** na sliki 3, bi lahko bila zgodnja feničanska pisava iz 12. stoletja pr. Kr., toda v kroniki [4, s. 16] je prva znana **abeceda** omenjena na območju Palestine iz 16.-17. stoletja pr. Kr., kar pa je prostorsko in časovno precej blizu. Ostale starejše pisave so klinopisi, zlogovne ali slikovne pisave, ki za posamezne glasove ne določajo eno-veljavnih

znakov, tako kot to praviloma določajo sodobne abecede. Staroegipčanski hieroglifi so sestav slikovne in črkovne pisave, zato imajo precej različne načine pisanja že po sami zasnovi, precej pa se razlikujejo tudi glede na pomembnost napisanega ali glede na ustrezno grafično podobo napisa. Vinčanska pisava, ki ni zajeta niti v drevesu pisav, niti v kroniki, pa je tudi od črkovnega dela pisave s hieroglifi starejša za več kot 2000 let.

Drevo pisav kaže, da se je etruščanska pisava razvila iz grške pisave, ki izvira iz feničanske pisave, toda letnice nastanka v kroniki [4, s. 16] kažejo drugače, saj je grška pisava mlajša od etruščanske. Feničanska pisava se po načinu zapisa precej razlikuje, tako od stare grške kot od etruščanske pisave, ki sta bližje vinčanski pisavi [5, s. 22], zato pomeni feničanska pisava odstopanje od vinčanskega izvora moderne evropske pisave. Grška in etruščanska pisava zato ne izvirata iz feničanske, ampak neposredno iz vinčanske pisave. Feničanska pisava se po aramejski in hebrejski ter zgodnji arabski pisavi spremeni v sodobne bližnjevzhodne pisave: perzijsko, arabsko in hebrejsko.

Do sedaj najstarejša znana **črkovna pisava** je vinčanska pisava, ki je več kot 3000 let starejša od feničanske, zato sta tako prikazano drevo pisav kot njihovo datiranje [4] bistveno napačna. Iz vinčanske pisave sta izšli etruščanska in frigijska pisava, obe pred letom 800 pr. Kr. Starogrška pisava se je razvila iz etruščanske in frigijske pisave okoli leta 730 pr. Kr., venetska pisava pa iz etruščanske okoli leta 700 pr. Kr.

Vinčanska pisava vsebuje mnogo etruščanskih in venetskih črk in ker je najmanj 3000 let starejša od abecede iz Palestine, bi morala biti uvrščena v tak moderen in razvejan pregled izvorov različnih pisav.

Vinčanska pisava je primerjalno z etruščansko in latinsko pisavo prikazana na sliki 4.

	ETR.	LAT.	VINČA				
1	A	A	⌒	17	⌒	P	⌒
2	B	B	⌒, ⌒	18	M	ΣC	M, W
3	Γ	Γ	⌒	19	⌒	R	⌒, ⌒, R
4	Δ	D	Δ	20	Σ	S	⌒, ⌒, ⌒
5	E	E	⌒	21	T	T	⌒, ⌒, M
6	V	V	⌒	22	Y	U	Y, V
7	I	Z	I	23	X	H	X
8	⌒	TH, H, DE	⌒	24	Y	C	Y
9	⊗	DH	⊗	25	⌒	S, K	⌒
10	I	I	I	26	Φ	F	Φ
11	K	K	K	VARIANTE			
12	⌒, ⌒	L	⌒, ⌒	1.	+	Σ	+, †
13	⌒	M	M, ⌒	2.	Y	U	Y
14	⌒	N	⌒	3.	⌒	Σ	⌒
15	⌒	ST, ŠT	⌒	4.	V	U	V
16	O	O	O	5.	⌒, ⌒	H, CH	⌒, ⌒
				6.	8	B, F	8

Slika 4: Vinčanska pisava iz obdobja 6. -4. tisočletja pr. Kr. [5, s. 22]

»V Milanu je bil leta 1987 dokumentirano obrazložen sistem pisave, ki je na osnovi prvega in najbogatejšega najdišča dobila ime vinčanska pisava. Od tega trenutka dalje je vinčanska pisava kot črkovna pisava, ki je nastala v 6. tisočletju pr. Kr., vstopila v enciklopedije in je predmet proučevanja na Evropskih univerzitetnih katedrah. To je narekovalo spremembo in dopolnitev že sprejete kronologije izvora pisav, ki je prikazana v tabeli 1 in se sedaj glasi:«

Tabela 1: Kronologiji izvora pisav

Literatura [6, s. 23-24]	Literatura [4, s. 16-kronika]
1. Proto-pisava Lepenski vir (8000 – 6000 pr. Kr.)	
2. Vinčanska pisava (5300 – 3200 pr. Kr.)	
3. Sumerska pisava v Mezopotamiji (3100 pr. Kr. – 75 po Kr.)	3300 pr. Kr.
4. Proto Elamska pisava (3000 – 2000 pr. Kr.)	
5. Proto-Indijska pisava (ca. 2200 pr. Kr.)	2500 pr. Kr.
6. Kitajska pisava (1300 pr. Kr. do sedanjosti)	1200 pr. Kr.
7. Egipčanska pisava (3000 pr. Kr. – 400 po Kr.)	3100 pr. Kr.
8. Kretska pisava (2000 – 1200 pr. Kr.)	1800 lin. A 1450 lin. B
9. Hetitska pisava (1670 – 777 pr. Kr.)	1700 pr. Kr.
Feničanska pisava	1000 pr. Kr.
Etruščanska pisava	800 pred K
Klasična Grška pisava	730 pr. Kr.
Moderna Grška pisava	400 pr. Kr.

Obravnavani napis iz let okoli 1700 pr. Kr. je bistveno starejši kot podobne pisave znanih etruščanskih, frigijskih, starogrških, trakijskih in venetskih napisov. Najstarejši izvor takih pisav je vinčanska pisava, ki je še okoli 2000 let starejša in morda bodo našli še kakšen vezni člen med vinčansko in venetsko pisavo.

Osnove

Dosedanje razumevanje tega najstarejšega venetskega napisa ni take narave, da bi ga bilo treba vklesati v dno kalupa. Če bi bil smisel napisa dejansko tak, bi ga napisali na površino kamna in ne na dno kalupa, saj bi veljal za večino vklesanih kalupov. Napis te vrste bi bil namenjen usposobljenim delavcem, ki ga zaradi svojega znanja prav gotovo niso potrebovali v takem smislu. Napis na dnu kalupa verjetneje predstavlja sporočilo, ki ostane po vlivanju na samem vlivancu in ima sporočilno vrednost za nadaljnjo uporabo vlivanca.

Opisani kalupi so enostavni in ni nobene tehnološke potrebe za zgornji del kalupa, saj so vlivanci že dobili svojo osnovno obliko, bodisi kot ingoti ali kot vlitki za nadaljnjo obdelavo, saj so jih šele s kovanjem preoblikovali v končni izdelek. Kalup številka tri nedvoumno predstavlja konico kopja, saj ima značilno obliko in so ga s končno obdelavo le še naostrili in uredili za pritrditev na nosilec osti. Kalupa številka 1 in 4 imata splošno

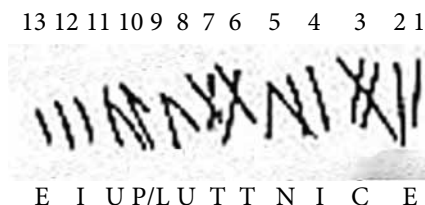
obliko, ki lahko predstavlja tako ingota kot tudi končno obliko. Prvi kalup ima zaobljeno obliko palice, ki se jo lahko prekuje v različne uporabne in okrasne izdelke, četrti kalup pa ima obliko ploščice, ki se jo s kovanjem preoblikuje v pločevino.

Kalup številka 2 pa ima napis, ki ga ločuje od ostalih kalupov in prav napis govori o nadaljni uporabi teh vlitkov. Kalup ima ravne stranice in ravno dno, zato nima ustrezne končne oblike. Ker nima končne oblike ni verjetno, da bi bil potreben še dodatni del, kot pokrov, saj bi pomenil le zahtevnejše delo, ne pa tudi boljši končni izdelek. Za dokončno uporabnost bi ga morali močno prekovati, zato bi se napis pri prekovanju izgubil in tako izgubil svoj smisel. Svojo vrednost napis obdrži le, če ga ni treba bistveno naknadno obdelovati, to pa pomeni, da gre za ingot, ki je uporaben v nadaljnjih postopkih taljenja mešanja in vlivanja različnih kovinskih zlitin.

Kalup je bil narejen za vlivanje kovinskih ingotov in napis opozarja na to, da so bili vlitki dragoceni, zato so imeli tudi ustrezen napis, ki je lastnika in kovinarja opozarjal na njegovo vrednost in uporabnost. Cin, ki so ga uporabljali za izdelavo bron namesto bakrenega orodja in orožja je bil dragocen, saj so ga morali uvažati iz Anglije, zato je bila večina orodja in orožja iz bakra.

Prečrkovanje

Novo prečrkovanje upošteva vidnost napisa na vlitku, zato je napis zrcalno obrnjen in prikazan na sliki 5. Napis se bere tako kot starejši venetski napisi to je od desne proti levi in tako so označeni tudi znaki napisa. Pod sliko sta podani različici prečrkovanja, saj 9. znak lahko predstavlja črki L ali P.

Slika 5: Najstarejši znani venetski napis v zrcalni sliki kot je na vlitku

Prva znaka **ll** lahko predstavljata dve črki **ll** ali število 2 ali črko **E**, ki jo predstavlja znak **ll** in jo poznamo iz mlajše venetske pisave. Podoben način zapisa imajo tudi nekateri hieroglifi, saj dva stilizirana noža v kartuši z napisom faraona Ptolemaja tudi predstavljata črko **E** [7]. V napisu imamo dve taki dvojici, na začetku 1. in 2. znak in na koncu 12. in 13. znak. Čeprav je znak **ll** za črko **E** mlajšega venetskega izvora je možno, da je bil v uporabi že tedaj in se je kasneje preoblikoval v znak **¶** za črko **E**. Zasedili bi ga tudi v vinčanski pisavi, saj je dvojnih **ll** v vseh starih napisih veliko in bi bil znak s takim pomenom lahko prisoten že tedaj. Tretji znak **✕** je lepo viden in pomeni črki **D** ali **Z** ali preglasa **TS** ali **DZ**. Vsi navedeni glasovi so glasovno sorodni, zato upoštevam skupni glas **DZ**, ki je blizu slovenskemu glasu za črko **C**, ki jo pri prečrkovanju tudi upoštevam. Naslednja znaka 4 in 5 v zapisu **l** in **¶** predstavljata črki **l** in **N**, naslednja znaka 6 in 7 v zapisu **XX** pa predstavljata

črki T. Naslednji trije znaki so podobni, vendar je 9. znak Γ precej drugačen in predstavlja črko P ali črko L, 8. in 10. znak Λ pa predstavljata črki U. Naslednji 11. znak \lrcorner predstavlja črko I. Vsi navedeni znaki so znani iz različnih venetskih pisav in so značilni za pisavo Este [8].

Napis se lahko bere v obeh smereh, saj sta znaka \mathbb{X} in Γ , ki lahko nakazujeta pravo smer branja včasih tudi obrnjena in le znak \mathbb{M} za črko N nedvoumno kaže pravo smer branja. To pomeni, da naj se napis bere v kalupu od leve proti desni, na ingotu, ki je izdelek kalupa in ima zrcalno sliko napisa v kalupu, pa se bere od desne proti levi, prav tako kot se berejo starejši venetski napisi.

Razumevanje

Zvezni napis se glede na smer branja prečrkuje in deli v besede:

ECINTTULUIE	ECINTTUPUIE
E CINT T ULUIE	E CINT T UPU IE
Se cin tu ulije.	Je cin ta uporaben je.
Tu cin ulij.	Ta cin je uporaben.
Tin cast here.	This tin is useful.

Različice tretjega znaka z glasovi za D, Z, TS, C in DZ ne dajejo sprememb razumevanja, saj gre le za različne zapise in izgovorjave besede cin. Različici s črkama L in P pa dajeta drugačna pomena. Pomen s črko L daje navodilo livarju, kam naj vlije cin, različica s črko P pa daje obvestilo uporabnikom ulitega ingota, da gre za dragoceno kovino. Prva različica je manj verjetna, saj livar že ve kam bo vlival ingote cina, zato je najbolj verjetna različica, ki ima na vlitku obvestilo o njegovi uporabnosti.

E CINT T UPU IE Ta cin je uporaben. This tin is useful.

Cin je bil zelo dragocena kovina, saj so ga morali uvažati iz Evrope, zato je bilo orodje večinoma le iz bakra in le zelo pomembno orožje so vlivali iz bronu, kjer so kot bistveno sestavino poleg bakra rabili ravno cin.

Glosar SN = Slovensko narečno, SK = Slovensko knjižno

E	e, je – okrajšava, SN, SK	is
E	se – okrajšava, SN, SK	oneself
CINT	cin, kositer – SK	tin
T	t, ta – okrajšava, SN, SK	this
T	t, tu – okrajšava, SN, SK	here
UPU	uporaben okrajšava, SK	useful
ULUIE	ulije – preglas, SK	cast
IE	je – SK	is

Izvor besede cin ali kositer

Cin

Cin (maskulinum) genitiv *cina* »stagnum«, dialektično tudi »glazura, email« (Poljane), morda spada zraven tudi *cinast*, *cinjav* »prevlečen s poledico« (dolenjsko, vzhodno štajersko), *cinjavica* »poledica« (vzhodno štajersko).

Primerjaj srbohrvaško *cin*, češko *cin*, dialektično *cajn*, *cejn*, gornje in dolnje lužico *cyn*, poljsko *cyna*, ukrajinsko *cýna*, belorusko *cyn*, litvansko *cind*.

Vse iz srednjevisokonemško *Zin* ali novonemško *Zinn* (Miklošič, 29; Berneker I 130). Pragermansko **tina* primerjaj francosko *étain*, italijansko *stagno*, kimerijsko *ystaen*, iransko *stān* (Kluge, 887) [9].

Naši etimologi se drže tujih razlag, čeprav je izvor neznan, saj beseda za tako pomembno kovino pač ne sme biti slovanska, čeprav je prisotna v skoraj enaki obliki v vseh slovanskih jezikih, ki so izvirno starejši kot germanski jeziki.

Cin

Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemškega izraza *zin*, nemško *Zinn* »cin«, kar je sorodno s srednjenizozemskim izrazom *tin* »cin«. To je verjetno stara izposojenka iz neke neznanne predloge [10].

Naši etimologi se drže tujih razlag, čeprav je izvor neznan, saj beseda za tako pomembno kovino pač ne sme biti slovanska, čeprav je značilno slovanska.

Kositer

Kositer je kemični element, ki ima v periodnem sistemu simbol Sn in atomsko številko 50. Kositer je bil poznan že iz prazgodovine. V bronasti dobi (bron - zmes kositra in bakra) naj bi prišel iz Azije preko Egipta do Evrope. Bron je služil za izdelavo orožja, ščitov, okraskov. Ime elementa izvira iz latinskega imena *stannum*. Slovenci pa uporabljamo ime kositer, ki izvira iz grškega imena *kassiteros*. Je zelo redek, pomembnejša minerala sta kasiterit in stanin. Zanj so značilne tri alotropske modifikacije. Beli kositer (b-kositer) je obstojen pri sobni temperaturi, sivi kositer (a-kositer) za katerega je značilno da je obstojen pod temperaturo 13,2 °C. Zelo krhek in lahko prehajajoč v prah pa je g-kositer, vendar to ime ni pravilno, ker te modifikacije ni ampak so zanj značilne lastnosti le posledica sledov nečistoč [11].

Latinščina ni izvorni jezik, zato bi morali poiskati starejši izvor besede stannum. Slovenci uporabljamo prvenstveno izvorno ime cin in šele nato tujko kositer, v tej obrazložitvi pa ime cin sploh ni navedeno.

Tin

Tin *Symbol* Sn A malleable, silvery metallic element obtained chiefly from cassiterite. It is used to coat other metals to prevent corrosion and is a part of numerous alloys, such as soft solder, pewter, type metal, and bronze. Atomic number 50; atomic weight 118.71; melting point 231.89 °C; boiling point 2,270 °C; specific gravity 7.31.

O.E. tin, from P.Gmc. *tinom (cf. M.Du., Du. tin, O.H.G. zin, Ger. Zinn, O.N. tin), of unknown origin, not found outside Gmc [12].

Izvor iz germanščine se zanika že v sami navedbi, saj je izvor besede neznan. Ne upošteva značilnega slovenskega izraza cin in drugih slovanskih izrazov, ki so govorno skoraj enaki. Nemški govor je trši, zato so glas c nadomestili s tršo izgovorjavo črke T.

Tin definition

Heb. bedil (Num. 31:22; Ezek. 22:18, 20), a metal well known in ancient times. It is the general opinion that the Phoenicians of Tyre and Sidon obtained their supplies of tin from the British Isles. In Ezek. 27:12 it is said to have been brought from Tarshish, which was probably a commercial emporium supplied with commodities from other places [12].

Word History

The origins of the word *tin* may date to a time before Europe had been settled by speakers of Indo-European languages, such as the Germanic and Celtic languages. Related words for this metal are found in almost all Germanic languages, such as German *Zinn*, Swedish *tenn*, and Old English *tin* (as in Modern English), but no other Indo-European language family has such a word. This fact suggests that the word *tin* may have been borrowed into the Germanic languages from a pre-Indo-European language of Western Europe. This possibility is supported by the Bronze Age importation to the Near East of tin and copper from Europe, where the metals were produced and metal objects were manufactured. Lest we be too amazed by this accomplishment, we might remember another remarkable achievement of pre-Indo-European society, the construction of huge megalithic monuments such as Stonehenge [12].

Ponovno se pojavlja trditev, da izraza ni v drugih indoevropskih jezikih, pri tem pa zamemari podobne izraze v vseh slovanskih jezikih, kakor tudi slovenski izraz cin, ki je značilen in kot kaže prebrani kanaanski napis, bistveno starejši kot drugi možni izvori. Trditev o prevzemu besede iz starejših jezikov pa je zelo verjetna, saj so prastaro evropsko kulturo sestavljali v večini prav slovanski narodi.

Naravni izvor besede cin

Pomanjkljivost etimoloških slovarjev je v tem, da primerjajo le obstoječe izraze v različnih in čim starejših jezikih, ki pa z resnično etimologijo nimajo nič skupnega. Izvor besed prav gotovo ni nastal z uporabo v nekem, čeprav prastarem jeziku, saj ima večina pomembnejših besed svoj naravni izvor. Ta je pogojen s tem, kar so ljudje slišali, videli, otipali, opazovali, razumeli in ugotovili. Te zaznave so ubesedili v svojem jeziku in njihova poimenovanja so ustrezala tem zaznavam in spoznanjem. Ti naravni izvodi besed so razvidni še danes, čeprav so mnogokrat že preoblikovani s premeti in preglasi, v tujih jezikih pa tudi z neznačilnimi slovanskimi glasovi.

Obrazložen izvor besed: prha-mrha, krs-kres in spaj-župan ter značilne slišne besede: kruljenje, šumenje, šelestenje, kloktanje, brbotanje, bučanje, pokanje, škripanje, prasketanje,

grmenje, bobnenje, bingljanje, trkanje ter živalske glasove: lajanje, cviljenje, mijavkanje, tuljenje, mukanje, zavijanje, piskanje, ščebetanje, prhanje, riganje, kvakanje, cvrčanje, bevskanje, rančanje, brundanje in kruljenje ter lahko izgovorljive otroške besede: mama, ata, teta, baba, pupa navaja L. Sever [13].

Mnogo najpomembnejših besed ima povsem naravni izvor. Najmočnejši izvor besed je sonce, ki gre **gor** in **gori** ter daje svetlobo in toploto, vse oživlja in daje rast ter daje izvor mnogim prvobitnim besedam. Avtor na osnovi slovanskih jezikov pojasnjuje izvor besed ura, rdeče, akademija, doktor, forum, tribunal, medicina, familija itd. [14].

Primerjaj tudi izvor nemške besede Horn - rog in koren **gor** z mnogimi različicami predvsem v gorskem svetu. Hor - rog je obratna smer branja, ki se je iz značilno venetske pisave v levo spremenila v desno in prejšnji gor je postal rog [15].

Podoben vir besed je zemlja in vremenski pogoji z mnogimi značilnimi izrazi, ter močna čustva kot ljubezen, naklonjenost, sovraštvo itd. Eskimi imajo preko trideset izrazov samo za sneg, v dobri meri izvornih, ki jih ne bomo našli v drugih jezikih, Mi imamo vrsto izrazov za gibanje zraka: šelest, pihljaj, piš, veter, veterc, vihar, orkan, burja itd. ter za druge naravne pojave. Značilni so tudi otroški izrazi ata in mama, ter ded in babi ali omo in oma, medtem ko imata brat in sestra drug izvor.

Tako se lahko naravno razloži večino najpomembnejših besed in beseda **cin** ima več vzporednic, ki izražajo isti opazovani pojav. To je značilen zvok: cin-cin, cingljati itd. Verjetno je beseda nastala kot poimenovanje značilnega zvoka, ki ga je dala ena prvih uporabnih kovin, ki se je dala tudi lepo oblikovati in je tako pri obdelavi kot pri tanjšem izdelku dajala značilen zvok cin-cin.

Najstarejši venetski napisi

Najstarejši venetski napisi v Evropi so znani iz Italije iz 6. stoletja pred Kr., zato so pomembne najdbe sicer krajših vendar starejših napisov.

Na območju Jugovzhodnih Alp so najdeni številni napisi v venetski pisavi, ki je najstarejša oblika pismenstva na tem območju. Znani so napisi s svetišča v Gurini in v Würmachu v Zgornji Ziljski dolini, v Findening-Thörlu, na Štalenskem vrhu (Magdalensberg) na Koroškem, v sv. Luciji (Most na Soči), s Škocjana, s Štramarja pri Milju, iz Stare Sušice pri Košani, iz Gradišča nad Vintarjevcem pri Litiji, iz Vač in Rifnika, Najbolj znani so napisi na čeladah iz 5. do 4. stoletje pred Kr. iz Negove, odkriti že leta 1811.

Najstarejši znani venetski napisi v Sloveniji so uvrščeni v 5. in 4. stoletje pred Kr. in presenečenje je najdba več kratkih napisov, ki so najverjetneje lastniška znamenja in izvirajo že iz 12. stoletja pred Kr. Napisi iz nekaj črk ali le posameznega znaka so na 5. bronastih predmetih: dva znaka na jezičasto-ročajnem srpu iz Ljubljane, trije znaki na plavutasti sekiri iz Ljublanice, dva znaka na sekiri iz Lokev ter po en znak na sekirah iz Čermožiš in Zagorja. Daljši venetski napis je tudi na obeh straneh bronaste lovorolistne sulične osti dolžine 16 cm iz Srbije.

Tipološko enaki srpi in sekire so najdeni v številnih primerkih na območju Slovenije in so izdelki domačih delavnic. Metalurška tradicija je bila v tem prostoru Alp že dva

tisoč let prej, kar dokazujejo najdeni kalupi za vlivanje ploščatih bakrenih sekir z mostišč Ljubljanskega barja in bakrene sekire iz Lukenjske jame pri Novem mestu in iz Krške jame [16-17].

Zaključek

Venetski napis iz faraonskih časov je izjemno pomemben, saj predstavlja vez med vinčanskim črkopisom in kasnejšimi frigijskimi, etruščanskimi in venetskimi črkovnimi pisavami. Je tudi starejši od feničanske pisave, ki je na drevesu pisav obeležena okrog 1200 pr. Kr., v pisanem besedilu pa je najstarejša črkovna pisava omenjena med 16. in 17. stoletjem pr. Kr. v Palestini. Starost tega napisa se ocenjuje od 1740 do 1680 pr. Kr. in je zato več kot celo stoletje starejši. Pomembno je, da je napis v venetski pisavi z ravnimi črtami in ne v feničanski pisavi. Pomemben je tudi izraz cin, ki kaže na pomembnost slovenskega jezika za preučevanje etimologije kovin. Napis je razumljiv na slovanskih osnovah, vendar je kratek in bi bile možne še druge različice s podobnimi pomeni.

Literatura

1. M. Bietak, *Avaris, The Capital of the Hyksos, Recent Excavations at Tell el-Dab'a*, British Museum Press, London **1996**.
2. G. Philip, *Tell el Dab'a XV, Metalwork and Metalworking Evidence of the Late Middle Kingdom and the Second Intermediate period*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien **2001** in <http://hwoeaw.ac.at/3664-1> in <http://verlag.oeaw.ac.at>.
3. P. Serafimov, G. Tomezzoli, *The inscription from tell el-dab'a*, Zbornik 7. mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2010**, 89-96.
4. A. Robinson, *The story of writing*, Thames&Hudson, London **2000**, 16, 169.
5. M. Bor, I. Tomažič, *Etruščani in Veneti*, I. Tomažič, Wien, Ljubljana **1995**, 22.
6. R. Pešić, *I accuse the silence*, Denial plot how to help Europe, Lectures and notes 1982-1992, Pešić i sinovi, Beograd **2001**, 23-24.
7. Simon Singh, *Knjiga šifer, Umetnost šifriranja od starega Egipta do kvantne kriptografije*, prevedel J. Plešej, Učila International, Tržič **2006**, 236.
8. V. Vodopivec, *Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik 4. mednarodne konference, Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana **2006**, 118-144.
9. F. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Ljubljana, Mladinska knjiga, **1976-2007**.
10. M. Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana **1997**.
11. *Kositer*, <http://www.surovine.si/kositer.php>.
12. *Etymology online*, jan. 2008, <http://dictionary.reference.com/browse/tin>.
13. L. Sever, *Iskal sem prednamce, Dokazi o starožitnosti Slovencev na Dolenjskem zahodu*, L. Sever, Turjak **2003**, 17.
14. O. Belchevsky, *The Principles of Conceptual Linguistics and its Nature-Based Evolution*, Eighth International Topical Conference, Origin of Europeans, Ljubljana **2010**.
15. B. Petrič, *Koren gor in njegovi sinonimi v alpskem svetu*, Zbornik 7. mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2010**, 185-193.

16. A. Rant, *Pismenstvo v jugovzhodnih Alpah v prazgodovini*, Zbornik 1. mednarodne konference Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva, Svetovni slovenski kongres, Jutro, Ljubljana, **2002**, 188-195.
17. A. Rant, *Karni in Veneti v Britaniji in v Alpah, slovenska in britanska paleoetnična izročila v luči evropske prazgodovine*, Prorang, Ljubljana **2008**, 159-162.

Povzetek

V objavljenem članku o razbiranju napisa v venetski pisavi iz dobe faraonov iz 17. stoletja pr. Kr. nisem našel smiselne vsebine, ki bi jo bilo vredno zapisati na dnu kalupa za vlivanje kovin. Napis je v zrcalni sliki viden na vlitku in mora pomeniti navodilo o njegovi lastnosti ali njegovi uporabi. Nekoliko drugačno prečrkovanje daje zanimive možnosti, ki so skladne z uporabo vlitkov in odpirajo vpogled v jezikovno dediščino takratnih zapisovalcev. Ta ima veliko podobnosti s slovanskimi jeziki, še posebej s slovenščino, ki je najbolj ohranila praslovanske jezikovne korenine in je pravi jezikovni muzej. Značilen je tudi izraz cin, ki ima naraven jezikovni izvor in kaže na pomembnost slovenskega jezika za preučevanje naravnih izvorov besed, še posebej etimologije kovin.